

Editör'den...

Kültür ve İletişim'in bu sayısı ağırlıklı olarak Türkiye'deki iletişim araştırmalarının değerlendirilmesine odaklanan yazılardan oluşuyor. Geçen sayımızda bir duyuru yaparak iletişim araştırmalarının kendisi üzerine konuşmamız ve bir özdüşünüm sürecini devreye sokmamız gerekliliğinden hareketle Türkiye'de iletişim araştırmalarının haritasını çıkarmaya yönelik; bu araştırmaların görünür kılındığı kurumsal mekanizmaların nasıl bir akademik etkileşim ortamı yarattığını ve yapılan araştırmaların toplumsal dönüşüme katkıda bulunup bulunmadığını sorgulayan yazılara öncelik verileceğini belirtmiştik. Zaten 20-21 Ekim 2005 tarihinde Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi tarafından düzenlenen ulusal sempozyum da aynı temel noktalara yoğunlaşma amacını taşıyordu. Sempozyumdaki sunuşlardan seçilen, *ki*'nin bu sayısını oluşturan makalelere bakıldığında ilk üç yazının gerçekten de iletişim ve kültür üzerine yapılan çalışmaların haritasını çıkarma ve geleceğe dair önerilerde bulunma anlamında son derecede zorlu bir işin altından kalkmayı hedefleyen öncü yazılar olduğu söylenebilir. Bazı akademisyenlerin yazılarında yeterince titiz bir şekilde literatür taraması yapmadıkları; çalıştıkları konuda daha önce kimlerin çalıştığına, hangi araştırmaların yayımlandığına yeterince değinmeden kendi katkılarına odaklanmaları *Kültür ve İletişim*'e gönderilen ama (çoğu zaman kaliteye dair başka nedenlerde de birleşerek) yayınlanamayan yazılarda da görülen bir ortak özelliktir. Oysa ki, araştırmaların gelişmesi için yapılması gereken daha

Mine Gencel Bek
Editör

önceki çalışmalara referans vermenin de ötesine geçmeyi başarak bunları eleştirel bir biçimde sorgulayabilmektir.

ki'nin bu sayısının ilk yazısında, ABD ve Avrupa'da iletişim araştırmalarının gelişimini yönetsel farklılaşmaları da dikkate alarak özetleyen Aysel Aziz, Türkiye'deki iletişim araştırmalarının haritasını 1960'lardan başlayarak çizdiği makalesinde, muhtemelen genç araştırmacılar tarafından pek fazla bilinmeyen pek çok araştırmayı sıralar. İçerik ve söylem analizine dayanarak yapılan araştırmaları ayrıca ele alan yazar, Türkiye'de yapılan araştırmaları TRT tarafından yapılanlar; sivil toplum örgütleri ve uluslararası kuruluşlar tarafından desteklenenler olarak sınıflandırarak ayrı ayrı değerlendirir. 2000'li yılların iletişim araştırmalarına dair saptamalarda ve önerilerde bulunarak sonlanan bu yazının iletişim fakültelerinde ders veren öğretim üyeleri ile ilgili son önerisi, geniş bir biçimde bir sonraki yazının konusunu oluşturur: Aynı zamanda panel bölümüne de katkıda bulunan Oya Tokgöz'ün yazısı Türkiye'deki iletişim fakültelerindeki eğitim kadrosunu sayıları, kurumsal geçmişleri gibi çeşitli düzlemlerde değerlendirerek lisansüstü eğitim ve doçentlik sınavlarına değinir ve 1970'lerden başlayarak Türkiye'de iletişim konusunda yapılan doktora tezlerinin izini sürerek önerilerde bulunur.

İletişim araştırmalarını ve eğitimini genel ve tarihsel boyutlarla değerlendiren bu iki yazıdan sonra sırayı iletişim çalışmalarını yine tarihsel olarak, ama bu sefer kültürlerarası iletişim özgülünde değerlendiren Mutlu Binark'ın yazısı alır. Kültürlerarası iletişim çalışmalarının dünyada gelişimine dair girişin ardından Binark, Türkiye'de konuyla ilgili çalışmaların, ders programlarının, eğitim projelerinin haritasını çıkarır ve öncelikli olarak yapılması gereken araştırmalara dair önerilerini, araştırmalarda sorulması gereken sorular olarak formüle ederek konuyla ilgili araştırmalardaki eksikliklere işaret eder.

Yüksek lisans ve doktora tezleri kapsamında başka bir özgül konu düzleminde, yeni iletişim teknolojileri konusunda, iletişim araştırmalarını değerlendiren Aylin Aydoğan'ın "Yeni İletişim Teknolojileri Tezlerinde Neo-Klasik İktisat Paradigması-

nın Hegemonyası" başlıklı makalesi ise tezleri hem nicel (yıl, tür, alan, üniversite) hem de nitel açıdan (teknolojik eğilim, siyasa eğilimi, toplumsal dönüşüm gibi yaklaşım ve konular etrafında sınıflandırarak) analiz eder ve bu çalışmalarda nasıl neo-liberal iktisat yaklaşımının hakim olduğunu ortaya koyar.

Barış Kılıçbay'ın "Mahremiyet, Sıradanlık ve Medya" başlıklı çalışmasında ise mahrem ile kamusal alan arasındaki sınırların kaybolduğuna ilişkin iddialar değerlendirilerek medyanın gerçeklik endüstrisini nasıl yarattığı tartışılıyor. Kılıçbay, mahremiyetin ortadan kalkmasıyla ilgili iddialarda doğruluk payı görmekle birlikte, Bauman'ı izleyerek, aslında eriyerek yok olmanın mahremiyet ve özel alan değil, tersine kamusal ve kamusal söylem olduğunun altını çiziyor. Bu tartışmasını ise, ekonomideki değişimler, tüketimin yüceltilmesi, televizyonun ticarileşmesi, mahremiyetin kendisinin bir meta haline gelmesi gibi boyutlar çerçevesinde gerçekleştiriyor.

Sempozyumda ifade edilen, genç araştırmacıların çalışmalarının daha çok puan toplama ve yükselme amaçlarına odaklanarak, nicelikteki artışın nitelikte ifadesini bulmadığını; öte yandan pek çok entelektüel birikime sahip araştırmacının da birikimlerini ürüne dönüştürmedikleri şeklindeki görüşü *ki* olarak şöyle bir temenni şeklinde yeniden ifade edebiliriz: O da sadece gençlerin daha nitelikli araştırmalar üretmesi değil; aynı zamanda puan ve yükselme ihtiyacı olmayan deneyimli duayen araştırmacıların kendilerini daha görünür kılmaları ve böylece standartı yükseltmeleri ve örnek teşkil etmeleri; aktif bir araştırma gündemine sahip olarak bunu dolaşıma sokabilmeleridir. *ki*'nin kapıları böyle nitelikli çalışmalara her zaman açıktır. Bu konular, özellikle sempozyumun sonunda yer alan, bu sayıda yayınladığımız panelde de yoğun bir biçimde tartışılmaktadır. Sempozyum konuşmacılarından Eser Köker'in sunuşuna gönderme yapan bazı panelistler, Köker'in iletişim araştırmalarının aslında bir boşluk ve yokluktan ibaret olduğu; 40 yıllık geçmişin de bir meslek okulu geçmişi olduğu ve Türkiye'de Batıdaki gibi bir Marksist geleneğe yaslanarak gelişen araştırmalardan söz edilemeyeceği şeklindeki görüşlerini sorguladılar. Panelistlerden Sevda Alankuş bu görüşün tersine, politik bir temele yas-

lanarak araştırmaların yapıldığını KKTC'de Kıbrışlı kimliği, Türk kimliği üzerine yapılan çalışmaları örnekleyerek, Batılı kuramları merkeze almayı reddedip, post-kolonyal kuramsal bakış açaşının güçlü yanlarını açıkladığı konuşmasında belirtti. Öte yandan Haluk Geray, araştırmalarında ekonomi politik yaklaşım çerçevesinde neo-liberalizm eleştirisi, dünya sistemi, emperyalizm konularıyla iletişim araştırmalarının ilişkisini kurarak yeni iletişim teknolojilerinin araştırma nesnesi olarak önemini vurguladı. Oya Tokgöz'e benzer bir biçimde iletişim araştırmalarını iletişim eğitimi üzerinden tartışmaya açaşan Ayşe İnal da üniversitenin yapısal sorunları; yabancı dilde yayına verilen aşırı önemi eleştirerek iletişim çalışmalarının kimlik sorunu olduğuna değindi; teori ve pratik arasındaki ilişki üzerinde durdu. İnal'ın çalışmaların kalitesine ilişkin eleştirel değerlendirmesi, Raşit Kaya'nın tartışmasında da ele alındı: Kaya, özellikle dergilerde yaptıkları hakemlik değerlendirmeleri ve doçentlik sınavları jüri üyeliği görevlerindeki doğrudan deneyimlerinden yararlanarak Türkiye'de iletişim araştırmalarının niteliğini sorguladı. Panel yöneticisi Bülent Çaplı bu araştırmaların toplum için bilgi üretimi misyonunu sorgulayarak toplumun farklı kesimlerinin ne ölçüde araştırmalardan yararlandığı sorusunu sorsa ve somut öneriler, çözümler geliştirilmesi üzerinde durarak pek tartışılmayan önemli bir konuya işaret etse de genel olarak araştırmaların toplumsal dönüşüme katkısı ve kurumsal mekanizmalar gibi konular sempozyumda hak ettiği ilgiyi görmedi. Belki sonraki sayılarımızda bu konuda yazılar yayınlayarak bu eksikliğin kapatılmasına hizmet edebiliriz. Sonraki sayımızda herhangi bir özel dosya yerine her zamanki gibi iletişim, kültür eleştirisi ve toplumsal düşünce alanlarında üretilen nitelikli eleştirel yazılar yer alacaktır.

Sempozyumdan seçilen sunuşlardan oluşan bu sayıda da yine hakemlik yaparak *ki*'ye katkıda bulunan akademisyenlere; editör asistanları Tezcan Durna, Çağla Kubilay ve Esra İlkey Keleğli'na ve her zamanki gibi büyük bir titizlikle derginin basım ve dağıtımını organize eden İLEV'e teşekkürü borç bilirim.

Dünyada ve Türkiye'de İletişim Araştırmaları

Özet:

Özellikle 1. Dünya Savaşı'ndan sonra radyo yayınları, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ise televizyon yayınlarının giderek yaygınlaşması ile iletişim araştırmaları önem kazanmıştır. İlk araştırmalarda, iletişim araçlarına olan açıklık; izleme alışkanlıkları araştırılırken, giderek bu araçlarla verilen mesajların toplumlara olan etkisi ele alınmış; bireyin tutum ve davranışlarındaki değişiklik saptanmaya çalışılmıştır. 2. Dünya Savaşı sırası ve sonrasında ise, iletişim araştırmalarında durum saptama ve etki araştırmaları yanında verilen mesajların içerikleri de araştırılmıştır. Türkiye'deki iletişim araştırmaları oldukça geç, 1970'li yılların başlarında başlamış, özellikle iletişim alanında eğitim veren kurumların açılması ile de gelişmiştir. Bu gelişmede, diğer kitle iletişim araçlarının yanında, özellikle ülkeye geç gelen televizyon yayınlarının başlamasının itici rolü olduğu söylenebilir. Bu araçlara açıklık ve etkilene ile ilgili ilk araştırmalardan sonra verilen mesajların çözümlenmesi ile ilgili araştırmalara ağırlık verilmiştir.

Anahtar sözcükler: iletişim araştırmaları, kitle iletişim araştırmaları, Türkiye'de iletişim araştırmaları, televizyon araştırmaları, içerik çözümlenmesi, söylem analizi

Communication Research in the World and Turkey

Abstract:

Especially after the 1. World War when radio broadcasting became popular and following the 2. World War when television broadcasting were disseminated in societies, communication research has gained a big importance. While early studies searched the media exposure and viewing habits, later the effect of media messages on societies; changes in individuals' attitude and behaviour were started to be investigated. During and after the 2. World War, besides these, contents of messages were analysed. Communication research in Turkey started quite late, at the beginning of the 1970s, especially following the opening of the education institutions on communication discipline. Television broadcasting, which started on air quite late in the country, and other media were influential in this development. After early research focusing on media exposure and effect, communication research in Turkey concentrated on analysis of messages, as seen in the content and discourse analysis.

Key words: communication research, mass communication research, communication research in Turkey, television research, content analysis, discourse analysis

Aysel Aziz
Yeditepe Üniversitesi
İletişim Fakültesi